

ทัศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

Islamic Leader Attitude Toward The Unrest Situation in The Three Southern Border Provinces of Thailand

มุฮัมมัดซูฟิยาน ซง^{1*}, นีรันดร์ จุลทรัพย์² และจรัส อติวิทยาภรณ์³
Muhammadsufian Song^{1*}, Niran Chullasap² and Jaras Ativittayapon³

¹ นักศึกษาปริญญาโท, สาขานโยบายและการวางแผนสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

¹ Master degree, Social Policy and Planning, Thaksin University.

² รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

² Assoc. Prof. Dr., Major Psychology, Faculty of Education, Thaksin University.

³ รองศาสตราจารย์ ดร., สาขาบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ

³ Assoc. Prof. Dr., Major Education Administration, Faculty of Education, Thaksin University.

*Corresponding author, E-mail: song_sub@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และรวบรวมข้อเสนอแนะของผู้นำศาสนาอิสลามต่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ อิหม่ามจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวน 159 คน และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดจังหวัดละ 1 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทัศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X} = 3.23$) ด้านสถานการณ์ความไม่สงบและผลกระทบต่อดำรงชีวิตอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และแนวทางการแก้ไขปัญหาของภาครัฐอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.26$) เฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.20$)

2. ข้อเสนอแนะต่อแนวทางในกาแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีดังนี้

2.1 ควรใช้การเมืองนำการทหารในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างเป็นทางการและยุติธรรมต่อการปฏิบัติงาน

2.2 ต้องรับฟังความคิดเห็นของคนในพื้นที่ และต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ต่อกระบวนการสันติภาพ โดยเฉพาะผู้นำศาสนา ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรทางศาสนา

สามารถบริหารจัดการตนเอง เช่น มัสยิด สถานศึกษาเอกชนปอเนาะ มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาในด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสังคม

2.3 พัฒนาการศึกษา และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รับการศึกษาให้มากกว่านี้ ทั้งช่วยลดจำนวน อัตราการว่างงานของเยาวชนในพื้นที่

คำสำคัญ: สถานการณ์ความไม่สงบ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทศนคติ ผู้นำศาสนาอิสลาม

Abstract

The purpose of research were to study the Islamic leader attitude toward the ongoing unrest in the three southern border provinces of Thailand and to examine their suggestions for solving the crisis in the southern provinces. In this study, The data were analyzed qualitatively and quantitatively. For qualitative data collection, mosques in Pattani, Yala and Narathiwat provinces were employed as a sampling unit. In total, a sample of 159 people and Statistics including average, percentage, standard deviation were also used for analyzing the collected data. For quantitative data collection, representatives from Islamic Council in each province were interviewed using the in-depth interview.

The finding indicates that :

1. The Islamic leader attitude toward the unrest situation in the three Southern border provinces of Thailand in 3 aspects; (1) the movements in the three Southern border provinces of Thailand were at the moderate ($\bar{X} = 3.23$), (2) the violent situation and the impact of people's life were at the high ($\bar{X} = 4.13$), and (3) the government officers' action and ways of solving problems were at the low ($\bar{X} = 2.26$). In conclusion, the average of these aspects was at moderate level ($\bar{X} = 3.20$).

2. The Islamic leader agreed that ways of solving the violent situation sustainably in the three southern border provinces which the government should use as guidelines to set the future policies were as follows:

2.1 "Politics Leading the Military" is an effective and impartial problem-solving method for dealing with the unrest situation in the three Southern border provinces of Thailand.

2.2 The government should be tolerant to local people's opinions and give them social participation to settle an issue of the insurgency through Peace process, especially for Islamic aspect, the government should support and enhance the Islamic institutions to be self-organization for instance mosque and Islamic schools (Pondok), these institutions should be able to formulate their own policies, development plans in terms of education, religious, culture and society.

2.3 Educational development and giving more an educational opportunity for youths can reduce the number of unemployed youth in the local areas.

Keywords: Toward the Unrest, Islamic Leader, Attitude, Three Southern Border Provinces of Thailand

บทนำ

ธรรมชาติได้รังสรรค์ให้โลกมีความหลากหลายที่แตกต่างกัน ทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ ทางกายภาพ วัตถุ สถานะทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และที่สำคัญคือความหลากหลายทางความคิด และความเชื่อ ความแตกต่างที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งถือเป็นลักษณะพื้นฐานของชีวิตมนุษย์และสังคม ทุกหนแห่งเหล่านี้สามารถเป็นได้ทั้งโอกาสที่จะเป็นพลังในการพัฒนา และข้อจำกัดที่จะบั่นทอนทำลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิถีคิดและวิธีการจัดการที่แตกต่างกันไป ความขัดแย้งอันเป็นผลมาจากชาติพันธุ์จะมีลักษณะเด็ดขาดและเอื้อต่อการใช้ความรุนแรงได้มาก (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539 : 54-65) จากความแตกต่างได้กลายเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงนำมาซึ่งความสูญเสียเลือดเนื้อและวัตถุที่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของทุกภาคส่วน สิ่งสำคัญคือเราจะอยู่ร่วมกันอย่างไรบนโลกที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อลดความขัดแย้งที่จะส่งผลกระทบต่อความรุนแรง

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งยังมีหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้องจึงทำให้มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นกล่าวได้ว่าเหตุการณ์ในอดีตได้กลายเป็นจุดพลิกผันให้ความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กลายเป็นประเด็นสำคัญทางการเมืองการปกครอง คือ หลังจากการปฏิรูปการปกครองในสมัยราชกาลที่ 5 ที่มีอิทธิพลทางความคิดของการเป็นรัฐสมัยใหม่ จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความไม่พอใจของเจ้าเมืองเก่าที่เคยมีอำนาจการปกครองเมืองปัตตานี จนกระทั่งมีการใช้นโยบายชาตินิยมที่มีการก่อร่างและได้ตกผลึกอย่างชัดเจนในรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยในช่วงดังกล่าวก็ได้มีการยื่นข้อเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่ให้มีการปกครองเขตจังหวัดชายแดนภาคใต้แบบเฉพาะ โดยท่านฮะยีสุหลง บิน อับดุลกาเดร์ ใน พ.ศ. 2490 และกรณีของเหตุการณ์ดุซงญอ พ.ศ. 2491 จนกระทั่งถูกจับกุมและเกิดการประท้วงต่อต้านอย่างรุนแรง (สุรชาติ บำรุงสุข, 2553 : 35) กลายเป็นเหตุการณ์ที่ถูกนำมาเป็นบทเรียนให้แก่ฝ่ายรัฐ และถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียกร้องของประชาชนในพื้นที่จนถึงปัจจุบัน เมื่อวันที่ 4 มกราคม 2547 สถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ปะทุอีกครั้ง กลุ่มคนร้ายได้บุกเข้าปล้นปืนจากกองพันพัฒนาที่ 4 ค่ายกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของความขัดแย้งที่ยืดเยื้อมายาวนานอีกครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (รุ่ง แก้วแดง, 2548 : 33) ซึ่งเกิดจากกลุ่มหรือขบวนการที่คิดต่างจากฝ่ายรัฐที่ต้องการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของประชาชนปัตตานี ท่ามกลางกระแสการเรียกร้องของแต่ละประชาชาติทั่วโลก ทั้งยังมีขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนเกิดขึ้นมากมายในประเทศอุตสาหกรรม (ไชยรัตน์ เจริญโอฬาร, 2545 : 6) ด้วยการต่อสู้เพื่อแลกกับคำว่า อิสรภาพ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551 อ้างถึงใน ตูแวนนียา ตูแวนแมง, 2556 : 140) ปัจจัยที่ทำให้ปัญหาภาคใต้ซับซ้อนมากขึ้นอีกประการหนึ่ง มาจากปัจจัยที่เรียกว่า “ศาสนา” ธนศ อภรณ์สุวรรณ (2550 : 6-7) มีการเคลื่อนไหวของผู้นำศาสนา และผู้นำท้องถิ่นได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพมากส่วนหนึ่งเป็นวิถีที่ดำเนินไปค่อนข้างยาวนาน เพราะฉะนั้น นักประวัติศาสตร์ไทยจึงมองว่า นี่เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง ความไม่

พอใจของผู้นำศาสนา ที่ต้องการเข้ามามีอำนาจในการจัดการในเรื่องที่เป็นของมุสลิม ทั้งนี้ผู้นำศาสนาถือว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดความอ่าน จึงเรียกได้ว่าเป็น “ผู้นำทางจิตวิญญาณ” ของคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความเคารพนับถืออย่างสูง ฉะนั้นบทบาทของผู้นำศาสนาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาอิสลามอย่างมาก รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพของผู้นำศาสนาอีกด้วย เพราะที่ผ่านมาผู้นำศาสนามักจะขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างสันติภาพโดยตรง และเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ปฏิบัติต่อชาวมุสลิมอย่างหวาดระแวง โดยเฉพาะต่อผู้นำศาสนาที่มีมุมมองว่าผู้เป็นผู้บ่มเพาะขบวนการในพื้นที่ (ชลิดา ทาเจริญศักดิ์, 2555 : 28) จึงทำให้กระบวนการสร้างสันติภาพที่ผ่านมามีความเชื่อมั่นและไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ อหัมมัด สมบูรณ์ บัวหลวง กล่าวไว้ว่า กระบวนการทางสังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อตามหลักศาสนาในการจัดการชุมชนโดยใช้มัสยิด แต่มัสยิดก็มีแค่เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจเพียงอย่างเดียว ทั้งเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน (อาคม ใจแก้ว และคณะ, 2547 : 82)

ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของผู้นำศาสนาอิสลามซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทในพื้นที่และมีอิทธิพลทางความคิดและแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยังเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการปรับทัศนคติของประชาชน ผู้นำศาสนาเป็นกลุ่มบุคคลที่ประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความไว้วางใจมากที่สุด ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้เกิดการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้แนวทางสันติวิธี รวมถึงเกิดการมีส่วนร่วมของทุกๆ ภาคส่วนทางชนชั้นในสังคมของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการแก้ปัญหาซึ่งจะนำไปสู่สันติภาพที่ยั่งยืน

จากปัญหาข้างต้นที่ได้กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาทัศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อศึกษาว่าผู้นำศาสนาอิสลามมีทัศนคติต่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างไร และมีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาความไม่สงบอย่างไรให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ทั้งยังเป็นองค์ความรู้พื้นฐานที่สามารถนำไปใช้เพื่อข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการแก้ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้สำเร็จมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะของผู้นำศาสนาอิสลามต่อการแก้ปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวคิด ทฤษฎี และกรอบแนวคิด

แนวคิดทฤษฎีและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2552 : 1) สิ่งที่เกิดขึ้นปัญหาใจกลางของความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ การต่อสู้โดยอ้างถึงอุดมการณ์แบ่งแยกดินแดนของขบวนการต่อสู้ปัตตานี ตอบโต้การกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐบางส่วนที่ทางกลุ่มรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรม

ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี กล่าวการก่อความไม่สงบคือการต่อสู้เพื่อควบคุมพื้นที่ทางการเมือง
สุรชาติ บำรุงสุข ผู้เชี่ยวชาญปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้กล่าวว่า สถานการณ์การก่อความไม่
สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ขยายตัวมาสู่พื้นที่ของจังหวัดสงขลา ตลอดจนการใช้วิธีการฆ่าตัดคอ
ประชาชน เป็นต้น สถานการณ์ก้าวเข้าสู่การใช้ความรุนแรงมากขึ้น (อัปเดตชะงูร์ บิน ซาฟีอียัดดินอะ, 2549
: 1)

สรุปภาพรวมของปัญหาไว้เป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. ปัญหาทางด้านการเมือง ประกอบด้วย ศาสนา ประวัติศาสตร์ทางการเมือง กลไกรัฐ
2. ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ
3. ปัญหาทางด้านการศึกษา
4. ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรม
5. ปัญหาทางด้านความยุติธรรม
6. ปัญหาทางด้านนโยบาย (ดลมนรรัตน์ บากา และคณะ, 2549 : 48)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ

ทัศนคติ คือ เป็นสภาพทางจิตใจที่เกิดจากประสบการณ์ อันทำให้บุคคลมีท่าทีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
ลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจแสดงท่าทีออกมาในทางที่พอใจเห็นด้วย หรือไม่พอใจไม่เห็นด้วยก็ได้ (สุณีย์
ธีรดากร, 2524 : 18)

ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกของบุคคลมีต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่ง
เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อม (รุ่งนภา บุญคุ้ม, 2536 : 6)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติ มีดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experience) ประสบการณ์โดยตรง และประสบการณ์ทางอ้อม
2. ค่านิยม (Value) ค่านิยมและการตัดสินใจค่านิยม ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ของสิ่งแวดล้อม

คุณลักษณะของทัศนคติ สรุปได้ดังนี้

1. ทัศนคติมีลักษณะเป็นภาวะทางจิต ที่มีอิทธิพลทางความคิด และการกระทำทำให้บุคคลมี
ท่าทีตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางใดทางหนึ่ง
2. ทัศนคติเป็นสิ่งที่ไม่ได้มีมาแต่กำเนิด ได้มาจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ 3.
ทัศนคติของบุคคลไม่ว่าในเรื่องใดๆ มีทิศทางไปได้ ไม่บวกก็ลบ
4. ทัศนคติมีความหมายอ้างอิงถึงบุคคล คือทัศนคติเกิดจากสิ่งที่มีตัวตนสามารถอ้างอิงได้
5. การวัดทัศนคติ วัดจากลักษณะสามมิติ คือมิติด้านทิศทาง ทางบวกหรือทางลบ มิติด้าน
ปริมาณ ด้านความพอใจมากที่สุด ไปจนถึงน้อยสุด
6. ทัศนคติที่มีลักษณะมั่นคงและถาวร ยากแก่การที่จะเปลี่ยนแปลงได้ในทันทีทันใดแต่
จะต้องอาศัยเวลาและมีขบวนการในการเปลี่ยนแปลงด้วย (สุณีย์ ธีรดากร, 2524 : 36)

องค์ประกอบของทัศนคติ

การที่ผู้คนมีทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ว่าจะเป็นวัตถุสิ่งของความคิดหรือบุคคลก็ตามเชิร์ส
อธิบายว่า ทัศนคติล้วนแต่ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ประการ คือ ความรู้ (Cognitive) ความรู้สึก
(Affective) และพฤติกรรม (Behavior) (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549 : 170-171)

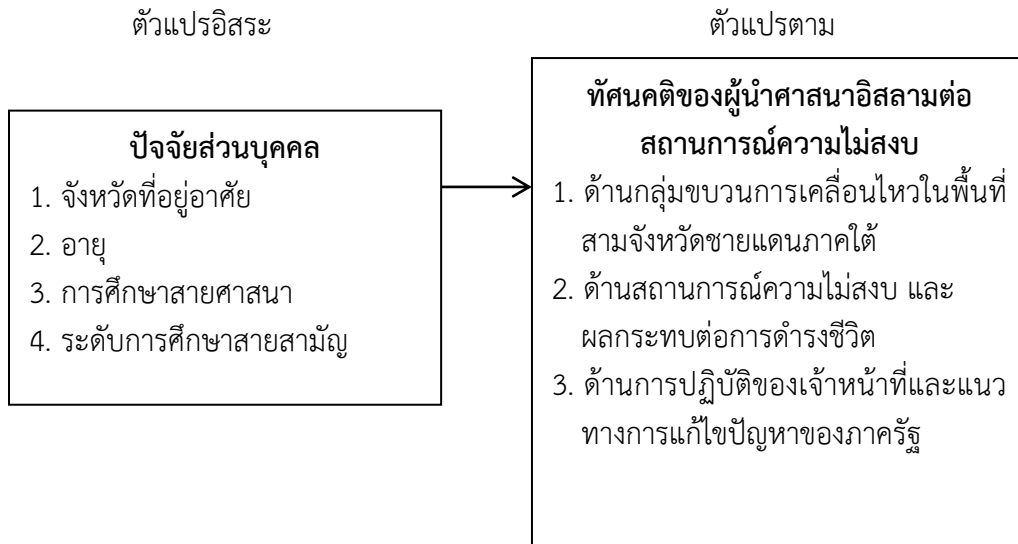
การวัดทัศนคติ มีวิธีการ ดังนี้ วิธีการสังเกต (Observation) วิธีการสัมภาษณ์ (Interview)
วิธีการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) (ถวิล ธาราโภชน, 2526 : 48)

ทฤษฎีของทัศนคติ

นักจิตวิทยาสังคมต่างๆ ใช้แนวคิดทฤษฎีที่ตนถนัดในการอธิบายเรื่องของทัศนคติแตกต่างกันไป กล่าวคือ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) ประกอบด้วย เรียนรู้ได้จากการเชื่อมโยง เรียนรู้ได้จากการเสริมแรง และเรียนรู้ได้จากการเลียนแบบ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2549 : 178)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป็นผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีมัสยิดเป็นหน่วยสุ่มประกอบด้วย อิหม่ามจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวนประชากรทั้งหมด 1,778 คน และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวนทั้งหมด 90 คน (สำนักงานคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย, 2554)

กลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1.1 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณหน่วยสุ่มเป็นมัสยิดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ อิหม่ามจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 159 คน โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรยามาเน่ (ธีรวิทย์ เอกะกุล, 2546 : 17 อ้างอิงจาก Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

$$\text{สูตรยามาเน่ } n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

- โดย n = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
- N = จำนวนประชากร
- e = ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง (.05)

แทนค่า
$$n = \frac{1,778}{1+1,778(.05)^2} = 159 \text{ คน}$$

โดยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Proportional Stratified Random Sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามสัดส่วนขนาดของจังหวัด จังหวัดละ 3 อำเภอ จากนั้นสุ่มตำบลโดยเลือกพื้นที่ที่มีสถิติเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่ในระดับที่สูง อำเภอละ 2 ตำบล และสุ่มตัวอย่างในแต่ละกลุ่มโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยจะสุ่มที่ละมัสยิด มัสยิดละ 1 ท่าน จนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบทั้งหมด 159 คน

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้ที่ให้ข้อมูลจะเป็นคณะกรรมการอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) ตัวแทนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จังหวัดละ 1 ท่าน เป็นจำนวน 3 ท่าน

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย มี 2 ฉบับ ได้แก่

2.1 แบบสอบถาม จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ จังหวัดที่อยู่อาศัย อายุระดับการศึกษาสายศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำศาสนาต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 3 คำถามเป็นแบบปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอแนะต่อกลุ่มขบวนการข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ และแนวทางการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด

2.2 แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกกับการใช้แนวคำถามที่กำหนดไว้เป็นหลักในการสัมภาษณ์ และนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาเป็นคำถามเพิ่มเติมประกอบ

3. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1.1 ติดต่อ ประสานงานกับคนในพื้นที่ของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเป็นตัวแทนในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้และเป็นผู้อยู่อาศัยในพื้นที่นั้นๆ เพราะจะทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความไว้วางใจมากยิ่งขึ้นจากการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

3.1.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยนำแบบสอบถามไปให้กับตัวแทนในพื้นที่ช่วยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง แล้วส่งคืนผู้วิจัยโดยที่ผู้วิจัยจะมารับด้วยตนเอง

3.1.3 รวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับวิจัยต่อไป

3.2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.2.1 ขอนหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ เพื่อแนะนำตัวและของความร่วมมือจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

3.2.2 รวบรวมแบบสัมภาษณ์ที่ได้บันทึกเทปไว้มาวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยต่อไป

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Window (Statistical Package for Social Sciences) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 โดยนำข้อมูลด้านปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย จังหวัดที่อยู่อาศัย อายุ ระดับการศึกษาสายศาสนา ระดับการศึกษาสายสามัญ มาหาค่าร้อยละของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2 วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับทัศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัด โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Average) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.3 วิเคราะห์เนื้อหา เพื่อสรุปสาระสำคัญเป็นภาพรวมจากคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) คือ แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Content Analysis) โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนสมบูรณ์เป็นประเด็นที่สำคัญที่ใช้ในการศึกษาวิจัย และสรุปใจความสำคัญพร้อมกับบทวนเพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลอย่างถูกต้อง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. รายละเอียดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 148 ชุด คิดเป็นร้อยละ 93.08 ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะปลายเปิดจำนวน 91 ชุด คิดเป็นร้อยละ 61.48 อาศัยอยู่จังหวัดปัตตานี มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 39.90 จังหวัดยะลา มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 และจังหวัดนราธิวาส มีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 33.10 อายุ 31-40 ปี มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 27.03 อายุ 41-50 ปี มีจำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 27.70 อายุ 51 ปีขึ้นไป มีจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 45.27 ระดับการศึกษาสายศาสนาต่ำกว่าชั้น 7 มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 12.84 ระดับการศึกษาสายศาสนาชั้น 7 มีจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 25.67 ระดับการศึกษาสายศาสนาชั้น 10 มีจำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 34.46 ระดับการศึกษาสายศาสนาสูงกว่าชั้น 10 มีจำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 27.00 ระดับการศึกษาสายสามัญต่ำกว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 22.29 ระดับการศึกษาสายสามัญชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 11.48 ระดับการศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 53.38 ระดับการศึกษาสายสามัญระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 12.84

2. ทศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.1 ด้านขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำแนกตามจังหวัดที่อยู่อาศัย อายุ ระดับการศึกษาสายศาสนา และระดับการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ด้านสถานการณ์ความไม่สงบและผลกระทบต่อการดำรงชีวิต จำแนกตามจังหวัดที่อยู่อาศัย อายุ ระดับการศึกษาสายศาสนา และระดับการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และแนวทางการแก้ไขปัญหาของภาครัฐ จำแนกตามจังหวัดที่อยู่อาศัย อายุ ระดับการศึกษาสายศาสนา และระดับการศึกษาสายสามัญอยู่ในระดับน้อย

3. ข้อเสนอแนะต่อแนวทางในกาแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมีดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะของผู้นำศาสนาอิสลามต่อแนวทางแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.1.1 ควรใช้การเมืองนำการทหารในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างเป็นธรรมและยุติธรรมต่อการปฏิบัติงาน

3.1.2 เจ้าหน้าที่ทุกๆ ฝ่ายควรเรียนรู้และเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่

3.1.3 ต้องรับฟังคนในพื้นที่มากกว่านี้ และต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยเฉพาะผู้นำศาสนา ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรทางศาสนาสามารถบริหารจัดการตนเอง เช่น มัสยิด สถานศึกษาเอกชนปอเนาะ มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาในด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และสังคม

3.1.4 ต้องเปิดพื้นที่ให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพูดคุยหรือเจรจาสันติภาพอย่างจริงจัง เพื่อเป็นพยาน และสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจต่อกระบวนการสันติภาพ

3.1.5 พัฒนาการศึกษา และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้รับการศึกษาให้มากกว่านี้ ทั้งช่วยลดจำนวนอัตราการว่างงานของเยาวชนในพื้นที่

อภิปรายผล

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และเพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะและแนวทางในการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมทศนคติของผู้นำศาสนาอิสลามต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ทั้ง 3 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีความหวาดระแวงความกังวล และความไว้วางใจถึงความปลอดภัยต่อบุคคลภายนอกเกี่ยวกับปัญหาที่ซับซ้อนเหล่านี้ เหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เกิดจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ต่อประชาชนในพื้นที่ไม่เท่าเทียมกัน มีการเอารัดเอาเปรียบ และละเมิดสิทธิ (กระบวนการยุติธรรม) สถานการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้นจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม ดลมนรรจน บากา และคณะ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าความไม่สงบมีสาเหตุมาจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งผู้นำศาสนามองว่าสาเหตุหลักของความรุนแรงนั้นมาจากความไม่เป็นธรรมเช่นกัน (สุริชัย หวันแก้ว, 2550 : 62) มีการใช้ประวัติศาสตร์ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม และหลักการ

ทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวของขบวนการ และสถานการณ์ของขบวนการมีรูปแบบวิธีการเคลื่อนไหวที่หลากหลาย เนื่องจากขบวนการเคลื่อนไหวในพื้นที่มีหลายกลุ่มรูปแบบและอุดมการณ์พื้นฐานแตกต่างกัน (เจริญพงศ์ พรหมศร, 2555 : บทคัดย่อ) ปัจจุบันเป็นการเคลื่อนไหวโดยผ่านการสร้างสถานการณ์ต่างๆ อาทิ เช่น การลอบยิง การฆ่า วางเพลิงสถานที่ราชการ วางระเบิด เป็นต้น จนทำให้เจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ ฝ่ายปกครอง และพลเรือน บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก (คณะกรรมการความมั่นคงแห่งรัฐ สภาผู้แทนราษฎร, 2553 : 26) วันนี้งานทำสงครามขนาดใหญ่จะไม่เกิดขึ้นแน่นอน แต่จะเกิดขึ้นในระดับการก่อความไม่สงบในพื้นที่ แล้วก็จะเป็นการสร้างสถานการณ์ต่อต้านอำนาจรัฐ จะเห็นได้ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากที่สุด คือประชาชนในพื้นที่ทั้งมุสลิมและคนไทยพุทธ (Crisis Group : รายงานเอเชียฉบับที่ 140, 2550 : 6)

เมื่อรัฐประกาศใช้กฎหมายพิเศษหวังว่าจะสามารถจัดการกับสถานการณ์ความไม่สงบ กลับกลายเป็นที่มาของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน อันเนื่องมาจากข้อบ่งชี้อำนาจที่มีเอื้อให้เกิดการตรวจสอบอย่างที่ไม่ควรจะเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย การใช้กฎหมายทั้งสามฉบับนั้นเป็นการมอบอำนาจแก่เจ้าหน้าที่อย่างมาก ไม่มีเจ้าหน้าที่รายใดต้องโทษอาญาจากข้อกล่าวหาว่าด้วยเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการปฏิบัติงาน นำไปสู่การใช้อำนาจนอกรอบ ซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งในการกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงยิ่งขึ้น และยังมีนำมาสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชนหลายรูปแบบ เช่น การซ้อมทรมานเพื่อรับสารภาพ การอุ้มหาย การสังหารนอกรอบกฎหมาย เป็นต้น ทำให้ประชาชนขาดความไว้วางใจต่อรัฐและกระบวนการยุติธรรม (มูลนิธิทนายความมุสลิม, 2556 : 4) รัฐต้องยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายพิเศษพระราชกำหนด (พ.ร.ก. อุกฉิน) ที่ไม่เคยสร้างความยุติธรรมให้กับประชาชนในพื้นที่ และยังเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอีกด้วย การยกเลิกการบังคับใช้ยังช่วยลดการสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ (เมธีส อนุวัตรอุดม, 2555 : 50) และดาตุมิ ซา (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า ผู้นำศาสนาอิสลามมีความคิดเห็นถึงปัญหาของความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่าเกิดจากการกำหนดนโยบายของรัฐที่ไม่สอดคล้องกับบริบทในพื้นที่ แนวทางการบริหาร และการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่รัฐไม่เหมาะสมและขาดความเข้าใจในอัตลักษณ์พื้นฐานของประชาชนในพื้นที่

แนวทางในการแก้ปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ รัฐต้องนำหลักอิสลามเป็นแนวทางแก้ปัญหา รัฐต้องมีแนวความคิดที่ดีต่อสถาบันการศึกษาปอเนาะและโต๊ะครู วิทยาลัยอิสลามยะลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2548 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ 1) ความต้องการการมีส่วนร่วม 2) ความต้องการการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3) ความต้องการความยุติธรรมและความเท่าเทียมกัน 4) ความต้องการให้ยอมรับความเป็นอัตลักษณ์พิเศษของคนในพื้นที่ ความต้องการที่แท้จริงข้างต้นนำมาเป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย แผนงานและโครงการเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น การยอมรับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมส่งเสริมความเป็นธรรมและความเท่าเทียมกันในสังคมผลักดันสถาบันทางสังคมของชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา เป็นต้น ให้มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาสาม จังหวัดชายแดนภาคใต้ สุราชาติ บำรุงสุข (2553) กล่าวว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคือ รัฐต้องยอมรับความจริงของประวัติศาสตร์ในความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับปาตานี รัฐต้องยอมรับความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม รัฐต้องใช้ประโยชน์จากพลังทางศาสนาและวัฒนธรรมเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา รัฐต้องสร้างให้ข้าราชการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างทางวัฒนธรรม รับ

ต้องเข้าถึงกับทุกฝ่าย รัฐต้องยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของทุกกลุ่มในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ศรีสมภพ จิตรภิมย์ศรี (2557 : 120) กล่าวว่า การสร้างบทสนทนาพูดคุยกันเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสันติภาพในจังหวัดชายแดนใต้ รัฐต้องยุติการใช้มาตรการความรุนแรงต่อประชาชน รัฐต้องสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น อาคม ใจแก้ว และคณะ (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาพบว่า รูปแบบการบริหารพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เป็นทางเลือกสองรูปแบบ คือ รูปแบบแรกการปกครองท้องถิ่น รูปแบบที่สองการกระจายอำนาจในการบริหารระดับพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติ

1.1 หน่วยงานรัฐต้องสร้างพื้นที่มีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะผู้นำศาสนาในการกำหนดทิศทางต่อกระบวนการสร้างสันติภาพให้เป็นวาระของประชาชนในพื้นที่ และร่วมกำหนดนโยบายการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.2 ภาครัฐควรพิจารณาแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้วยปรับลดกำลังเจ้าหน้าที่ทหารบางส่วน โดยเฉพาะทหารพรานออกจากพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และยกเลิกการบังคับใช้กฎหมายพิเศษ ที่ให้อำนาจกับเจ้าหน้าที่มากเกินไปที่จะนำไปสู่การละเมิดสิทธิมนุษยชน

1.3 หน่วยงานรัฐต้องทำหน้าที่โดยไม่เลือกปฏิบัติ ลดความอคติ และต้องยอมรับชาติพันธุ์มลายูปาตานี เพื่อลดช่องว่างต่อการสร้างเงื่อนไขที่จะถูกนำไปใช้เป็นเครื่องมือของขบวนการ และต้องให้เกิดความเป็นธรรม ยุติธรรม เท่าเทียม เสมอภาค และเคารพหลักสิทธิมนุษยชน

1.4 ควรส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กรทางศาสนา เช่น มัสยิด สถาบันปอเนาะ สถานศึกษาเอกชนสอนศาสนา เหล่านี้มีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาในด้านการศึกษา สังคม และวัฒนธรรมของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 ควรศึกษาวิจัยทัศนคติของกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มคนไทยพุทธในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.2 ควรศึกษาวิจัยบทบาทของภาคประชาชนต่อแนวทางการแก้ไขปัญหาความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2.3 ควรศึกษาวิจัยทัศนคติของภาคประชาสังคมต่อการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ชายแดนภาคใต้

2.4 ควรศึกษาวิจัยการปกครองตนในรูปแบบมลายูมุสลิม (กรณีศึกษาปาตานีหรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้)

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการความมั่นคงแห่งรัฐสภาผู้แทนราษฎร. (2553). รายงานผลการพิจารณาศึกษาเรื่อง

สถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการสภา

ผู้แทนราษฎร.

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2549). จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- เจริญพงศ์ พรหมศร. (2555). *กองทหารปลดแอกประชาชนมุสลิมไทย : การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่าง กองกำลังติดอาวุธมลายูและพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาความขัดแย้งและสันติศึกษา). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2539). *สันติศึกษา/วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : โคมลศิมทอง.
- ไชยรัตน์ เจริญโอฬาร. (2545). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ : วิชา ภาษา.
- ชลิดา ทาเจริญศักดิ์. (2555). *รายงานคู่ขนานว่าด้วยการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติต่อชาวมลายูในพื้นที่ ชายแดนใต้*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิศึกษาภาพชุมชน.
- ธีรฤติ เอกะกุล. (2546). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์.
- ธเนศ อารณสุวรรณ. (2550). *ความเป็นมาของทฤษฎีแบ่งแยกดินแดน : ความจริงและมายาคติ ผู้อำนวยการโครงการเอเชียตะวันออกเฉียงใต้*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดลมนรจณ์ บากา, เกษตรชัย และหิม และอับดุลเลาะ อับรู. (2549). *ทัศนคติของประชาชนต่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (รายงานผลการวิจัย)*. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ดาวุฒิ ชา. (2548). *ความคิดเห็นและพฤติกรรมของศาสนาอิสลามที่มีต่อสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์นิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาวิชาพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ตูแวนดาเนีย ตูแวนแมง. (2556). *PATANI MERDEKA บนท้องถนน*. ปัตตานี : Awan book.
- ถวิล ธาราโกชน. (2526). *จิตวิทยาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เมธัส อนุวัตรอุดม. (2555). *กระบวนการสันติภาพไอร์แลนด์เหนือสหราชอาณาจักร*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- มูลนิธิทนายความมุสลิม. (2556). *สันติภาพและความยุติธรรมที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ คอนราด อาเด นาวาร์
- รุ่ง แก้วแดง. (2548). *สงครามและสันติสุข@ชายแดนภาคใต้ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- รุ่งนภา บุญคุ้ม. (2536). *ทัศนคติของพัฒนาการต่อนโยบายการจัดตั้งศูนย์สาธิตตลาด : ศักยภาพ ช่วยเหลือทางวิชาการสังคมชุมชนเขตที่ 3*. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. (สาขาวิชาการวิเคราะห์และวางแผนทางสังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตบริหารศาสตร์.
- วิทยาลัยอิสลามยะลา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยอิสลามและสำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2549). *ความต้องการที่แท้จริงของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส)*. (รายงานผลการวิจัย). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลา นครินทร์.
- ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี. (27 เมษายน 2557). *เมื่อก้าวข้ามหนึ่งร้อยเดือนของสถานการณ์จังหวัดชายแดนใต้ : เรากำลังจะไปทางไหน?*. สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org/node/3354>
- _____. (2557). *บทเรียนสันติภาพ : เรียนรู้กระบวนการสันติภาพประสบการณ์ความขัดแย้งร่วมสมัย*. ปัตตานี : โครงการจัดพิมพ์ดีพบุ๊กส์ (deepbooks) ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย. (23 มกราคม 2557). *ทำเนียบมัลลียัดจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส*. สืบค้นจาก <http://www.cicot.or.th/2011>.

- สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า. (2552). รายงานปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้: บทวิเคราะห์และแนวทางการแก้ปัญหาเชิงรุกที่ยั่งยืนด้วยสันติวิธี (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี : สถาบันพระปกเกล้า.
- สุรชาติ บำรุงสุข. (2553). การก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย : ปัญหาและพัฒนการ. กรุงเทพฯ : โครงการความมั่นคงศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุริชัย หวันแก้ว. (2550). ยุติไฟใต้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุณีย์ ธีรดากร. (2524). จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ . วิทยาลัยครูพระนคร.
- อับดุลชะกูร์ บิน ซาฟิอีย์ดินอะ. (2549). ฝ่าวิกฤตชายแดนใต้ ในสายตาของอูस्ताซ. กรุงเทพฯ : มติชน.
- อาคม ใจแก้ว, กอบพร พสุธารธรรม, จรัสศรี สุวลักษณ์. (2551). รูปแบบการบริหารพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้แผนงานวิจัยบูรณาการปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อาคม ใจแก้ว, บุษบง ชัยเจริญวัฒน์, จุฑามณี ตระกูลมุกดา, ธีรชัย ภูไพบูลย์, และอุษณีย์ วรรณนิธิกุล. (2547). สถานการณ์และทิศทางการแก้ปัญหาจังหวัดชายแดนภาคใต้ในยุคปฏิรูป. ใน รายงานการประชุมวิชาการทางรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในส่วนภูมิภาคประจำปี 2547 (ภาคใต้) (น. 31 - 33). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Crisis Group. (2550). เหตุการณ์ภาคใต้ของไทย : ปัญหาของกองกำลังทหารพรานและอาสาสมัครชาวบ้าน. ใน การประชุมวิชาการรายงานเอเชียประจำปี 2547. (น. 140). กรุงเทพฯ : ม.ป.พ.